

ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ – СКЛАДОВА АСПЕКТНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Ірина КАІЗЕР,

ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет»,
Чернівці (Україна); irabosak06@gmail.com

HOME READING AS AN INTEGRAL PART OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Iryna KAIZER,

Higher State Educational Establishment of Ukraine
«Bukovinian State Medical University», Chernivtsi (Ukraine)
ORCID ID 0000-0002-7202-7937; Researcher ID S-5839-2016

Каізер І. Ю. Домашнее чтение – составляющая аспектного обучения украинского языка как иностранного. Цель нашего научного исследования - доказать ведущую роль домашнего чтения при аспектном преподавании украинского языка как иностранного для усовершенствования устно-речевых практик студентов-инофонив. С поставленной цели вытекают следующие задачи: исследовать домашнее чтение как самостоятельный вид речевой деятельности и как средство развития навыков говорения на украинском языке; определить критерии отбора текстов для домашнего чтения; выяснить, как научить студентов работать с текстом. **Научная новизна** статьи заключается в том, что домашнее чтение мы рассматриваем не как цель, а как средство обучения УЯИ, призванное разнообразить и повысить эффективность классических академических занятий. В работе использованы описательный метод, синтеза и обобщения научных знаний, грамматико-переводной метод изучения иностранных языков. **Выводы.** Чтение оригинальной литературы на иностранном языке знакомит с культурой страны изучаемого языка, способствует развитию коммуникативных умений и аналитического мышления. Студент сталкивается с живым языком, обогащает свой словарный запас, совершенствует навыки устной речи. Домашнее чтение направлено также на воспитание культуры самостоятельной работы при изучении иностранного языка.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, домашнее чтение, текст, студент-инофон.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Провідна позиція студентів-інофонів у процесі навчання української мови як іноземної є найважливішою умовою підвищення якості мовної підготовки, оскільки це розвиває творчий потенціал учнів вищої школи, сприяє формуванню усвідомленого, відповідального ставлення до навчальної діяльності. Активність і системність вважаються основними принципами саморегульованої діяльності

Визначення матеріалу для самостійного виконання за всіма видами мовленнєвої практики, звичайно, залежить від рівня мовної компетентності студентів. Важливе значення тут набувають принципи поетапності та наступності подачі матеріалу.

Домашнє читання, будучи однією з форм індивідуальної роботи студентів-інофонів при вивченні української мови, здатне вирішувати одне з основних завдань – формування культури самостійної роботи. Домашнє читання може зіграти вирішальну роль в утворенні потреби «власне читання», що передбачає вироблення психофізіологічних механізмів читання як діяльності. Сплановані та систематичні заняття стають для іноземних студентів важливим джерелом інформації і засобом формування лексичного запасу, а також

розвитку навичок усного мовлення. Грамотно організовані заняття з домашнього читання формують читацькі потреби студентів.

Отож, **мета** нашої роботи – довести провідну роль домашнього читання при аспектному викладанні УМІ для вдосконалення усно-мовленнєвих практик студентів-інофонів. Із поставленої мети випливають наступні **завдання**:

1. дослідити домашнє читання як самостійний вид мовленнєвої діяльності і як засіб розвитку навичок говоріння українською мовою; 2. визначити критерії відбору текстів для домашнього читання; 3. з'ясувати, як навчити студентів працювати з текстом.

Наукова новизна статті полягає у тому, що домашнє читання ми розглядаємо не як мету, а як засіб навчання УМІ, покликаний урізноманітнити та підвищити ефективність класичних академічних занять.

Історіографічний огляд. У своєму дослідженні використовуємо праці видатних лінгвістів Н. Бичкової¹, Н. Селіванової², О. Сербенської³, Г. Рогової⁴, В. Фадєєва⁵ що зацентували увагу на методах вивчення іноземних мов, зокрема, описали читання як засіб вивчення іноземної мови.

Зокрема, у своїх працях Селіванова Н. А. зазначає,

¹ Bychkova N.A. «Обучение чтению автентических текстов ливностранных чешского содержания» [Teaching the reading of authentic texts of the linguistic and cultural content], *Ynostrannyi yazyk v shkole [Foreign language at school]*, 1999, N 1, P. 18–24 [in Russian].

² Serbens'ka O. «Ukrayins'ka mova yak ob' yekt vyvchennya dlya inozemtsiv (sotsio-psykholingvistychnyy aspekt)» [Ukrainian as an Object of Study for Foreigners (Socio-Psycholinguistic Aspect)], *Ukrayins'ka mova yak inozemna: Problemy metodyky vykladannya [Ukrainian as a Foreign Language: Problems of Teaching Methods]*, L'viv, Kamenyar, 1994, P. 14–20 [in Ukrainian].

³ Rohova H. B., Rohova H. V., Rabynovych F. M., Sakharova T. E. *Metodyka obuchennya ynostrannym yazykam v srednei shkole [Methods of teaching foreign languages in high school]*, M.: Prosveshchentye, 1991, 288 p. [in Russian].

⁴ Khomiak T. V. *Lirychnyi epos OlesiaHonchara : Do pytannia pro vzaiemodiiepichnykhilirychnykhnachal u romanakhpysmennyka [Lyrical epic of OlesGonchar: On the question of the interaction of epic and lyric principles in the novels of the writer]*, Kyiv: Vyshchashkola, 1988, 115 p.

⁵ Notre traduction de l'original : “in translation, textual relations obtaining in the original are often modified, sometimes to the point of being totally ignored, in favour of [more] habitual options offered by the target repertoire” (Toury G. *Descriptive Translation ...*, op. cit., P. 268).

що домашнє читання є не метою, а засобом для досягнення інших завдань, що впливають одне з іншого, умінь, що складають основу іншомовної комунікативної компетенції. Такими є розвиток подальшого іншомовного читання і розвиток іншомовного говоріння. Примітно, що на початковому етапі навчання переважають мовні висловлювання на побутову тематику і будуються за певними вивченими мовними моделям. У міру освоєння іноземної мови, тематика повинна розширюватися і ставати все більш абстрактною і стосуватися не реальних подій, а гіпотетичних. Це спонукає до роздумів і вживання більш розгорнутих фраз, урізноманітненої лексики.

Виклад основного матеріалу. В учнів вищої школи непочаткового етапу навчання вже сформована база для ефективної і продуктивної роботи з текстами для домашнього читання. За допомогою поступового накопичення і усвідомлення граматичних явищ вони вже склали загальне уявлення про мовну структуру і її системність. Студенти можуть самостійно створювати мовні висловлювання, усвідомлено вибираючи граматичні конструкції.

За характером розуміння прочитаного домашнє читання є синтетичним, оскільки мовна форма текстів у даному випадку не вимагає від реципієнтів значних мисленево-вольових зусиль для її розкриття. Основна увага читача направлена на вилучення інформації. Разом з цим, систематичне і планомірне домашнє читання є важливим джерелом і засобом збільшення лексичного запасу і розвитку навичок усного мовлення. За способом організації виділяють групове й індивідуальне домашнє читання.

Групове домашнє читання передбачає, що всі студенти читають один і той самий текст і виконують однакові завдання на основі даного тексту. Індивідуальне домашнє читання передбачає, що кожен учень вищої школи працює над своїм текстом, запропонованим викладачем або обраним самостійно.

При вдосконаленні вмінь у всіх видах комунікативної діяльності на матеріалі домашнього читання ставляться наступні цілі навчання:

- розвивати практичні навички та вміння розпізнавати мовні структури та їх реалізацію в мовленні;
- удосконалювати навички вести діалог за запропонованою темою з активним і осмисленим використанням вивченого граматичного матеріалу;
- розвивати і вдосконалювати навички самостійної роботи з лексикою і граматиною;
- закріпити навички усного мовлення в письмовій формі.

Для досягнення цих цілей навчання при організації домашнього читання визначальним є відбір тексту і грамотна побудова роботи над ним. Для опрацювання можна рекомендувати як науково-популярні, публіцистичні, країнознавчі тексти, так і невеликі за обсягом літературні твори вітчизняних авторів, а також перекладні тексти. Описові тексти мало підходять для цього виду роботи, краще використовувати тексти з яскравим сюжетом і сильним емоційним впливом, оскільки висока емоційна активність при сприйнятті матеріалу забезпечує його ефективне засвоєння. При виборі текстового матеріалу також потрібно враховувати індивідуальні здібності студентів і їх національно-культурні особливості. Ситуації, викладені в тексті, повинні максимально відповідати потребам повсякденного мовного спілкування іноземних

студентів на даному етапі навчання. Комбінація цих чинників підвищує мотиваційний вагу занять з домашнього читання.

Домашнє читання має бути регулярною і повноцінною частиною навчальної діяльності, тому тексти за своєю лексичною і граматичною наповненістю повинні відповідати основному навчальному матеріалу і поглиблювати його.

Текст для домашнього читання – прекрасний аналітичний матеріал для використання видів дієслова, дієслівного керування та інших тем. У ході такого аналізу учні вищої школи осмислюють семантичні варіанти недоконаного виду (процес, дію, повторюваність дії і загальні значення) і результативне значення доконаного виду. Такий аналіз функціонування видів не повинен бути формальним: він повинен супроводжуватися обговоренням, чому і в якій саме функції виступає вид в кожному конкретному випадку і наскільки це ситуативно обґрунтовано. Такий аналіз підготує студента до мовної практики, до вміння осмислено вибирати і правильно використовувати потрібний вид.

У процесі відбору тексту викладач зустрічається з численними труднощами. Наприклад, наявність в даному тексті невивченого студентами граматичного явища. Постає питання: чи потрібно давати випереджальну граматику? Однозначної відповіді тут бути не може, так як рішення цієї проблеми залежить і від етапу навчання, і від ступеня підготовленості студентів. Наприклад, недоречно буде знайомство з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами, якщо студенти тільки познайомилися з видами дієслова. Якщо торкатися питання про нову лексику, то вона завжди є в текстах для домашнього читання, але кількість незнайомих слів не повинна ускладнювати сприйняття загального змісту тексту.

Підготовчий етап навчання студентів основним прийомом роботи з текстом містить рекомендації викладача з оформлення нових лексичних одиниць: наприклад, фіксувати нові іменники, прикметники, займенники у формі називного відмінка, дієслова у формі інфінітива, встановлюючи при цьому форму керованого слова (дзвонити *кому?*, що *робити?*, лікувати *кого?*); відзначати контекст вживання граматичної форми або лексеми.

Як зразок можна запропонувати наступну послідовність дій. Студенти отримують завдання прочитати текст вдома. Вони виписують нові іменники, прикметники у формі називного відмінка, дієслова у формі інфінітива. На занятті викладач читає текст «вголос». Завдання для учнів вищої школи – прослухати вимову нових слів, визначити наголоси в них, зрозуміти загальний зміст тексту (для тих, хто не читав вдома) і засвоїти значення нових лексичних одиниць в даному контексті. На дошці викладач пише нові слова і словосполучення. Якщо в тексті є граматичні форми, незнання яких ускладнює розуміння, то ці форми аналізуються.

Далі студентам пропонується знайти в тексті конструкції з новими дієсловами, навести видову пару і поставити питання керування. На дошці записуються опорні дієслова в логічній послідовності, які згодом стануть в нагоді для переказу тексту. Один зі студентів читає текст «вголос». Потім інші – ставлять питання до нього, які задають один одному (контроль розуміння інформації). Один зі студентів (або по черзі) переказує

текст, перетворюючи пряму мову в непряму. Якщо група сильна і комунікативна ситуація дозволяє, можна зробити інсценування. У слабкій групі можна прочитати текст за ролями. Логічним завершенням роботи буде письмовий переказ тексту від імені одного з персонажів з викладенням його точки зору на ситуацію.

Навчання прийомам самостійної роботи починається на аудиторних заняттях, коли викладач показує студентам, як аналізувати мету й умови роботи, пояснює суть і послідовність необхідних дій. Послідовність дій корисно формулювати у вигляді пам'яток. Наприклад, на початковому або середньому етапах навчання можна запропонувати студентам наступну пам'ятку:

1) Пам'ятайте, що ваша мета – зрозуміти основний зміст тексту. 2) Коли читаете текст, намагайтеся вникнути у значення нових слів без словника. 3) У процесі читання знайдіть для себе відповіді на питання: хто? / де? / коли? / чому? 4) Прочитайте текст ще раз. Відзначте уривки, які розкривають основний зміст тексту. 5) Подумки відновіть послідовність основних подій. 6) Обміркуйте власне ставлення до прочитаного і висловіть його коротко в письмовій або усній формі.

Робота з пам'ятками сприяє розвитку самостійності студентів через різні види діяльності: від наслідування до творчості.

Читання – не тільки засіб навчання мови, а й самостійний вид мовної діяльності. Тому не можна його підпорядковувати усному мовленню, потрібно окремо вчити розумінню тексту, не перетворюючи читання в банальний переклад. В організації домашнього читання на сьогодні позначилися дві тенденції: 1) читання з метою зрозуміти текст, тобто власне читання; 2) читання як підготовка до бесіди за прочитаним. При будь-якому підході уроки домашнього читання безцінні, оскільки учні вищої школи мають можливість доторкнутися до сучасної живої мови, а також познайомитися з культурою країни, мову якої вивчають. Тексти для читання не обов'язково повинні повторювати тематику академічних занять, але вони повинні будуватися на знайомому мовному матеріалі, невідомих слів повинно бути не більше 2%. Пропоновані для опрацювання матеріали мають бути новими для студентів, відповідати їхнім інтересам і віку, містити виховну цінність. За цими критеріями найбільш підходящими будуть художні тексти. Існують різні точки зору з приводу того, якими мають бути етапи роботи над текстом. Одні автори проти предтекстових вправ, інші ж, навпаки, вважають що вони абсолютно необхідні, тому що по-перше, нівелюють мовні труднощі тексту, тим самим роблячи читання підготовленим, а по-друге, розвивають репродуктивні навички, оскільки збагачують і активізують словниковий запас учнів вищої школи.

Висновки. Отже, в процесі навчання іноземної мови читання є одним з джерел мовної і соціокультурної інформації. Читання оригінальної літератури іноземною мовою знайомить з культурою країни, мова якої вивчається, сприяє розвитку комунікативних умінь та аналітичного мислення. Студент стикається з живою мовою, збагачує свій лексичний запас, удосконалює навички усного мовлення. Домашнє читання направлене також на виховання культури самостійної роботи при вивченні іноземної мови.

Інтегративний і комплексний характер домашнього читання (за умови правильної постановки завдань, оптимальної організації навчальної діяльності з їх реалізації та наявності відповідного методичного забезпечення) здатний значно підвищити ефективність

навчання іноземних мов у вищій школі, розширити змістовний контекст діалогу культур. Бажано, щоб заняття з домашнього читання носили систематичний і системний характер, представляли собою градуйоване вчення, де кожна нова стадія власне читання здійснюється на новому, більш досконалому рівні, всякий раз спираючись на раніше засвоєні вміння, розвиваючи їх і формуючи нові.

Kaizer I. Yu. Home reading as an integral part of teaching Ukrainian as a foreign language. Active position of students in the process of teaching Ukrainian as a foreign language is the most important condition for improving the quality of language training. It develops creative potential, supports the formation of understandable, responsible attitude to educational activities.

The purpose of our scientific research is to demonstrate the leading role of home reading in the aspect teaching of Ukrainian as a foreign language for the improvement of students-speakers oral-language practices. The set goal covers the solving of such **problems**: to study home reading as an independent form of linguistic activity and as a means of developing the speaking skills in the Ukrainian language; determine the criteria for choosing texts for home reading; clarify how to teach students to work with text. **The scientific novelty** of the article is that we consider home reading not as a goal, but as a means of teaching Ukrainian as a foreign language, designed to diversify and enhance the efficiency of classical academic activities. Independent reading of texts in Ukrainian should become an integral part of the learning process available to foreign students, especially at the not-incipient stage. The high school students are involved to home-reading in a foreign language as a real language activity. Students not only comprehend new ways and means of expressing thoughts, but also new cultural realities for texts.

Research methods. The descriptive method, synthesis and generalization of scientific knowledge, grammar-translation method of studying foreign languages are used in this work.

Conclusions. Reading is one of the sources of linguistic and socio-cultural information in the process of teaching a foreign language. Reading original literature in a foreign language introduces the culture of the country, promotes the development of communicative skills and analytical thinking. Student faces live language, enriches his vocabulary, improves the skills of spoken language. Home-reading is also aimed at training a habit of independent work in a foreign language studying.

Key words: Ukrainian as a foreign language, home-reading, text, in/on student.

Kaizer Iryna – викладач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», аспірант кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. Автор понад 20 науково-методичних публікацій. Відповідальний секретар спільного українсько-румунського наукового журналу «Актуальні питання суспільних наук та історії медицини». Коло наукових інтересів: сучасні літературознавчі методи (історико-порівняльний, герменевтичний, рецептивний, інтертекстуальний, соціонічний), викладання української мови як іноземної.

Kaizer Iryna – teacher of the department of Social Sciences and Ukrainian Studies of High Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", postgraduate of the department of Ukrainian literature of Yuriy Fed'kovych Chernitsi National University. Author of over 20 scientific and methodological articles. Executive secretaries of Ukrainian-Romanian scientific journal «Current issues of social studies and history of medicine». Research interests: modern literary methods (historical-comparative, hermeneutic, receptive, intertextual, socionic), Ukrainian language as a foreign language.

Received: 05.06.2018

Advance Access Published: August, 2018

© I. Kaizer, 2018